

Ντανταϊσμός

Καλλιτεχνικό κίνημα που ξεκίνησε το 1916 στη Ζυρίχη. Ζωγράφοι και ποιητές είχαν καταφύγει στην ουδέτερη Ελβετία κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Τα έργα τους αποτελούσαν μηδενιστικές χειρονομίες και προκλήσεις μπροστά στον παραλογοισμό και την καταστροφή του πολέμου. Λέγεται ότι η λέξη dada που στη γλώσσα των νηπίων σημαίνει αλογάκι, βρέθηκε τυχαία ξεφυλλίζοντας ένα λεξικό. Επιλέχτηκε μηδενιστικά, αναρχικά, και κοροϊδευτικά για να δηλώσει το τέλος της τέχνης.

Οι Ντανταϊστές εισήγαγαν την αντι-τέχνη, διακήρυξαν την ανοησία και σκανδάλισαν το φίνο γούστο της αστικής τάξης. Για παράδειγμα δημιούργησαν έργα τέχνης από κουρέλια, σκουπίδια και τυχαία αντικείμενα καθημερινής χρήσης/μαζικής παραγωγής (ready mades = έτοιμα αντικείμενα).

- Αγανάκτηση για τον παραλογοισμό του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου.
- Αμφισβήτηση των αρχών της μοντέρνας κοινωνίας.
- Απόρριψη των κυρίαρχων ιδανικών της Τέχνης. Αμφισβητεί έννοιες όπως “τέχνη”, “έργο τέχνης”, “καλλιτέχνης-δημιουργός” αλλά και την ιδέα του ωραίου.
- Χρήση των ready mades (προκατασκευασμένων αντικειμένων) στην τέχνη.
- Αυτοματισμός - Άντλησαν ιδέες από το ασυνείδητο και το τυχαίο. Ο αυθορμητισμός, αυτοματισμός, το συμπτωματικό ή το τυχαίο γίνεται η κύρια πηγή της δημιουργίας. Επέλεξαν στην τύχη σχήματα και εικόνες, καθώς και ετερογενή υλικά (μαλλί, ξύλο, φωτογραφίες και φωτομοντάζ, χαρτί, σκουπίδια), δημιουργώντας εφήμερα έργα που συνδύαζαν τη γλυπτική με τη ζωγραφική.

Ο Marcel Duchamp (Μαρσέλ Ντυσάν) ο μοντέρνος αυτός πρωτοπόρος, έφτασε τελικά να δηλώσει ότι προτιμούσε το σκάκι από την τέχνη. Η τέχνη όμως δεν ήταν ποτέ ξανά η ίδια, γιατί κατάφερε να την αλλάξει ολοκληρωτικά και κάθε ένας ανεξαιρέτως καλλιτέχνης έκτοτε έχει αναγκαστεί να την αποδεχθεί, όπως εκείνος την καθόρισε. Το κύριο μέρος της καλλιτεχνικής του παραγωγής αποτελείται από ready-made, έτοιμα, κοινά αντικείμενα που διάλεγε ο καλλιτέχνης, τα τιτλοφορούσε και τα ονόμαζε “τέχνη”.

Μαρσέλ Ντυσάν/ Marcel Duchamp,

Η ρόδα του ποδηλάτου

1913, ρόδα ποδηλάτου πάνω σε σκαμνί

Η “Ρόδα Ποδηλάτου” είναι το πρώτο έργο ready-made που δημιούργησε ο Ντυσάν. Ο όρος “ready-made” δημιουργήθηκε από τον ίδιο για να περιγράψει το έργο του Ρόδα ποδηλάτου και σκαμνί (1913), μια ρόδα που στερέωσε σε ένα σκαμνί και διασκέδαζε στριφογυρίζοντάς την. Δυο μαζικής παραγωγής αντικείμενα, ένα σκαμνί κουζίνας και μια ρόδα από ποδήλατο αποξενώνονται από την καθημερινή τους χρήση και περιβάλλον, χάνουν τη χρηστική τους λειτουργικότητα και παρουσιάζονται μέσα από μια νέα οπτική γωνία.

Δεν αναλύει κανείς αισθητικά τη ρόδα του ποδηλάτου αλλά την πρόθεση, τη χειρονομία, τη διαδικασία της σκέψης του καλλιτέχνη. Ο Ντυσάν επέμενε ότι το έργο αυτό δεν το δημιούργησε με αισθητικό κίνητρο. Μάλλον το έφτιαξε από “αναισθησία” τόνιζε.

**Ντυσάν,
Βρύση (Fountain)
1917, πορσελάνη**

Το γνωστότερο ready-made του Ντυσάν είναι το έργο του "Fountain", ένας ανεστραμμένος ουρητήρας που φέρει την υπογραφή "R. Mutt 1917". Η επίδραση του μικρού αυτού πορσελάνινου αντικειμένου είναι δύσκολο να γίνει αντιληπτή σε όλο το εύρος της. Δεν είναι λίγοι αυτοί που παλεύουν να εξηγήσουν γιατί κάτι που φαίνεται στην καλύτερη περίπτωση μια πράξη αμφισβήτησης και στη χειρότερη ένα φτηνό, χυδαίο ευφυολόγημα, είναι στην πραγματικότητα ένα από τα σημαντικότερα δημιουργήματα της ανθρωπότητας.

Το δέος που το περιβάλλει αυξάνεται με το χρόνο: το 2004, σε ψηφοφορία στην οποία συμμετείχαν 500 ιστορικοί και κριτικοί τέχνης, ανακηρύχθηκε το σημαντικότερο έργο τέχνης του 20ού αιώνα.

**Ραούλ Χαούσμαν,
Το Πνεύμα του Καιρού μας
1919, ξύλο, μέταλλο, δέρμα, κόντρα πλακέ**

Ο Χάουσμαν είναι ηγετική φυσιογνωμία της ομάδας των Ντανταϊστών στο Βερολίνο. Ασχολήθηκε με τη ζωγραφική, τη γλυπτική και τη φωτογραφία. Θεωρείται ο εμπνευστής της τεχνικής του φωτομοντάζ. "Το Πνεύμα του Καιρού μας" είναι το πιο γνωστό του έργο. Αποτελείται από το ξύλινο κεφάλι που χρησιμοποιούσαν οι ράφτες ή κομμωτές της εποχής και διάφορα αντικείμενα όπως μια ξύλινη ρίγα, ένα δερμάτινο πορτοφόλι, ένα τενεκεδένιο ποτήρι, κομμάτια από γραφομηχανή και φωτογραφική μηχανή και από μέταλλο.

Σε αντίθεση με τα εκφραστικά πρόσωπα στα γλυπτά του Μιχαήλ Άγγελου και του Ροντέν, το πρόσωπο που επέλεξε ο Χάουσμαν είναι ανέκφραστο. Ο καλλιτέχνης σχολιάζει την ανθρώπινη ύπαρξη μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου στην Γερμανία και υπονοεί ότι οι άνθρωποι έχουν χάσει την μοναδικότητα, την δημιουργικότητα,

την ικανότητα να εκφράσουν συναίσθημα και να σκεφτούν. Συλλέγουν πληροφορίες σαν ρομπότ χωρίς προβληματισμό και κριτική σκέψη. Ο τίτλος του έργου «Το Πνεύμα του Καιρού μας» είναι ειρωνικός αφού ο καλλιτέχνης τονίζει την απουσία της πνευματικότητας του ανθρώπου.

**Κουρτ Σβίττερς, (Kurt Schwitters)
1919, Κολλάζ**

Ο Σβίττερς είναι ιδιαίτερα γνωστός για τα αφηρημένα έργα κολλητικής που ξεκίνησε το 1918/19. Μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο όλα είχαν καταρρεύσει και κομματιαστεί κυριολεκτικά και μεταφορικά και μέσα από τα κομμάτια ξανάρχιζε η ζωή.

Ο καλλιτέχνης χρησιμοποιούσε καθημερινά αντικείμενα και υλικά που έβρισκε στο δρόμο όπως αποκόμματα εισιτηρίων κάθε κατηγορίας, αποκόμματα εφημεριδών, χαρτιά από κουτιά με τσιγάρα, υφάσματα, μικρά ξύλα, γραμματόσημα, κουμπιά, ετικέτες, σύρματα και άλλα. Ο Σβίττερς μπορούσε να μετατρέψει ότι σκουπίδι έβρισκε σε ένα ποιητικό έργο τέχνης.

